

WSTĘP

Aleksy de Tocqueville w swojej rozprawie o demokracji zadeklarował:

Nigdy nie zgodzę się, że społeczeństwo powstaje wyłącznie na zasadzie uznawania tej samej władzy i tych samych praw. Społeczeństwo może zaistnieć dopiero wtedy, kiedy ludzie tak samo patrzą na wiele zjawisk i mają te same poglądy na wiele spraw, kiedy wreszcie te same fakty wzbudzają w nich te same wrażenia i te same myśli [Tocqueville 1976: 246].

W jaki sposób konstruować postulowane przez niego społeczeństwo? Społeczeństwo - jak można by sądzić - konstruowane nie tylko na fundamencie jednakowych dla wszystkich jednostek praw, ale fundowane na jednolitym fundamencie wartościowania. Czy to jest możliwe?

Niniejszy tom wpisuje się w dyskusję nad problematyką konstruowania społeczeństwa wielokulturowego, a więc takiej rzeczywistości społecznej, gdzie mówiąc o współegzystencji jednostek i grup, w ramach organizmu politycznego - państwa - odwołujemy się nie tylko do dyskursu prawnego, jako regulatora owych stosunków, ale także do dyskursu etycznego, jako standardu sprawiedliwych relacji międzyludzkich i międzygrupowych. Tom jest również efektem debat i dyskusji organizowanych cyklicznie przez Katedrę Edukacji Międzykulturowej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku, przez co szczególną optyką analizy procesów społecznych staje się edukacja jako moderator zmiany od społeczeństwa pluralistycznego w kierunku społeczeństwa wielokulturowego.

Trudno byłoby dziś kwestionować tezę o tym, że współczesne społeczeństwa są zróżnicowane kulturowo. Zróżnicowanie kulturowe, o czym świadczą szeroko zakrojone, interdyscyplinarne debaty naukowe, filozoficzne i polityczne, jest rozumiane różnorodnie - właściwie dla danej nauki czy dziedziny, przy zastosowaniu aparatu pojęciowego i metodologii jej właściwej. Rodzi to wielość rozważań o rzeczywistości społecznej, ale może też być przyczyną pewnego chaosu pojęciowego i metodologicznego, a w konsekwencji działać na rzecz barier komunikacyjnych nieporozumień co do wyrażonych intencji i czynionych interpretacji.

Niniejszy tom specjalny wpisuje się w debatę o kształtowaniu standardów społeczeństw pluralistycznych kulturowo, a układ wypowiedzi autorek i autorów zmierza do nakreślenia strategii edukacyjnych prowadzących do wielokulturowości. Edukacja jest bowiem agendą kultury, która ma moc i w niej tkwi potencjał do kreowania świadomości jednostek, budowania rozumienia i uzgadniania wspólnego dla społeczeństwa standardu współżycia obywateli państwa różnych pod względem orientacji życiowych, stylów życia i strategii praktyki życia codziennego.

W tle tej interdyscyplinarnej debaty można zauważyć ważki dylemat związany zarówno z interpretacją owego standardu społecznego stosunków międzykulturowych w państwie, jak też z pożądaną społecznie praktyką działań edukacyjnych. Wynika on z trudności godzenia nadal silnego ciśnienia imperatywu kulturowego relatywizmu, domagającego się jednakowego traktowania wszystkich systemów kulturowych, jako w gruncie rzeczy równoprawnych i alternatywnych względem siebie sposobów realizacji społecznej egzystencji, z potrzebą jednolitych dla przestrzeni społecznej standardów społecznych egzystencji jednostek. Ta trudna do rozstrzygnięcia kwestia stawia przed pedagogami – animatorami życia kulturowego obywateli państw – wyzwania dotyczące zarówno budowania teorii pedagogicznych, jak i planowania praktyki edukacyjnej. Z jednej strony potrzeba uwspólnienia systemów wartościowania grup i społeczności, które leżą u podłoża porozumienia, a z drugiej potrzeba indywidualizacji i odłączenia w imię kształtowania tożsamości powodują, że tytułowe strategie edukacyjne mogą być uchwycone na razie tylko w określonym kontekście.

W części zatytułowanej *Od pluralizmu w kierunku wielokulturowości* czytelnik znajdzie rozważania o zasadach, normach i orientacjach współczesnych państw – społeczeństw jako założeniach dla kreowanej wielokulturowości. Autorzy debatują o znaczeniu zbiorowej świadomości, analizują rzeczywistość z punktu widzenia życia zbiorowego. W kontrze do tego podejścia możemy zapoznać się z tekstem, który opierając się na założeniach zbiorowej mentalności, omawia możliwości i stworzony ową mentalnością potencjał do rozwoju jednostkowego. Autorka podejmuje trud prezentacji wagi i znaczenia wielokulturowego standardu stosunków międzykulturowych jako założenia dla innowacyjnych, oryginalnych działań jednostek. Współczesna cywilizacja bowiem promuje innowacyjność, nowatorstwo i oryginalność jako założenie rozwoju ludzkości.

Druga część niniejszego tomu, zatytułowana *Wielokulturowość a relacje społeczne*, gromadzi teksty osadzone w kontekście historycznie konstruowanych relacji społecznych. Autorzy, opierając się na diagnozie re-

lacji społecznych grup odmiennych od siebie kulturowo, debatują o stanie i możliwości, ale także zagrożeniach, barierach budowania standardu wielokulturowego stosunków społecznych.

W trzeciej części, zatytułowanej *Metodologiczne konteksty badań i działań pedagogicznych w warunkach wielokulturowości*, zebrano teksty, które poruszają problematykę diagnozy stanu wielokulturowości w świadomości jednostek i zbiorowości kulturowych oraz prezentują metodę interpretacji danych w sytuacji wielości systemów wyrażania intencji działań społecznych. Znajdziemy tam też rozważania i interpretacje istniejących praktyk społecznych.

Z nadzieją, że tematyka zgromadzonych w tym zbiorowym dziele artykułów okaże się dla czytelników zainteresowanych wielokulturowością i edukacją pożyteczną lekturą, stymulującą refleksję, wyrażamy także intencję budowania wiedzy o problemach edukacji w nowym układzie kulturowym – globalizacji. Dla tradycji edukacji jest to sytuacja nowa, a dążąc ku celowi demokracji opartej na wolności jednostki, poddajemy rozważeniu niewątpliwie przenikliwą myśl Kirkegaarda [1992: 38]: „wolność źle się czuje mając wiedzę za sąsiada” .

Redaktorzy

Bibliografia

- Kirkegaard S. (1992), *Powtórzenie*, przekł. B. Świdorski, Warszawa
Tocqueville A. de (1976), *O demokracji w Ameryce*, przekł. M. Król, Warszawa